

(Yazının basılmış şeklinde, bilgim dışında gereksiz ve yanlış tasarruflar yapılmış ve dipnotlar nedense yer almamış.)

SPOR EDEBİYATINDA YENİ BİR AD EYLEM BAĞLANTISI: +(y)A KAYBET-

Erdal ŞAHİN*

Diller, oluşumlarından itibaren duygu ve düşünceleri ifade etmek üzere ses ve yapı bilgisi ile söz dizimi kurallarının türlü şekillerde gelişmesiyle kullanılagelmiştir. Ferdinand de Saussure'e göre, toplumsal bir olgu olan 'dil' (Fr. *langue*), bireylerin iletişim amacıyla kullandığı ve uzlaşım içinde olduğu ortak koddur. 'Söz' (Fr. *parole*)¹ ise çevremizde işittiğimiz, yazılı örneklerini okuduğumuz somut kullanımlardır. Bir toplumdaki bireyler, kendi telaffuzları, kendi kültürel edimleri çerçevesinde 'dil'i 'söz'e dönüştürüp somut olarak alıcı tarafından duyulmasını veya okunmasını sağlarlar. İnsanların bir konuda konuşurken ya da yazarken kuralların izin verdiği ölçüde belli bir seçme özgürlüğü vardır. (Saussure 1998: 43-45'ten Gökdayı 2008: 95) Yani 'söz', 'dil'in bireyin seçimine bağlı olarak gerçekleşmesi, somutlanmasıdır. Bireyin dil dizgesini kullanma biçimi olan 'söz', 'dil'in bir bölümünü kapsar. (Adalı 2004: 9) Toplumsal bir dizge olan dillerin gelişimi, dilin kuralları dahilinde gerçekleştiği gibi, bu kuralların dışında bireylerin dil dizgesini kullanımında ('söz'de) oluşan ve genelleştiği için yanlışlığına önem verilmeden kullanılan sözcük veya ifade biçimleriyle (*galatımeşhur*) de olmuştur.

Türk dilinde de, geçmişte, yeni kavramların karşılanması ile duygu ve düşüncelerin anlatılmasında, genel olarak, dil kuralları işletildiği gibi, çeşitli sebeplerle bu kuralların haricinde söz ve ifade biçimleri oluşmuş ve kullanılmıştır.² Walter Porzig'e göre, “Dilin biçimlendirilmesinde

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

1 Fr. *parole* dil bilimi terimi Türkçe 'söz' veya 'söylev' sözcükleriyle karşılanır.

2 Türkçe konuşma ve yazımdaki dil yanlışları birçok yayının konusunu teşkil etmiştir. Bunlardan özellikle bk. Recep Toparlı (1985), “Türkçede Galatlar”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 34, 159-174; Recep Toparlı (1996), “Türkçemizdeki Galat Sözler”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 1996/II, S. 540, Aralık 1996, 607-618; Hayati Develi, “Kemalpaşazâde ve Ebussuûd'un Galatât Defterleri”, *İlmi Araştırmalar* 4, İstanbul 1997, s. 99-125; Zuhâl Kültürel (2008), *Galatât Sözlükleri*, İstanbul: Simurg yayınları (Bu değerli çalışmada, 19-20. yy.da yazılmış dokuz galatât sözlüğü veya defterindeki madde başları bir araya getirilmiştir.); Ömer Asım Aksoy (1980), *Dil Yanlışları*, Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları; Feyza Hepçilingirler (1997), *Türkçe Off*, İstanbul: Remzi Kitabevi; Hamza Zülfikar, “Doğru Yazalım Doğru Konuşalım”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*'nin Ekim 1999-Nisan 2005 tarihleri arasındaki yazı dizisi; Metin Karaörs (1999), “Yozlaşma Türkçemizi de Kemiriyor”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 1999/II, S. 571, Temmuz 1999, 603-611; Şiar Yalçın (1999), *Doğru Türkçe*, İstanbul: Metis yayınları; Necmiye Alpay (2000), *Türkçe Sorunları Kılavuzu*, İstanbul: Metis yayınları; Sevgi Özel (2000), *Dil Kiri El Kiri*, Ankara: Bilgi yayınları; Oktay Sinanoğlu (2002), *Bir New York Rüyası Bye-Bye Türkçe*, İstanbul: Otopsi yayınları; Emre Kongar (2003), *Yozlaşan Medya Yozlaşan Türkçe*, İstanbul: Remzi Kitabevi; Yavuz Bülent Bakiler (2003), *Sözün Doğrusu*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı yayınları; Atilla Aygün (2004), *Son Dönem Yazınımızda Anlatım Bozuklukları*, Ankara:

insanın ruhi hayatının genel eğilimlerine uyan yenilikler yerleşmektedir. Konuşurken hata yapmanın (sürçülisan etmenin) sebepleri, benzeşmeler, kaydırmalar, hece yutumu, kelimelerin ve takımların karıştırılması buraya girer. Ancak, amiyane tabirler, abartmalar, yüksek dil üstü şekiller, konuşanların büyük ölçüde o kadar yakınında bulunur ki, onlar bu şekilleri mutad olandan sapmalar olarak hissetmez ve yeni bir şey aldıklarının farkına varmaksızın tekrar ederler.” (Porzig 1990: 117) Bugün de Türkçenin kullanımında bu tür bazı sapmaların ölçünlü (standart) dili zorlayan örneklerine rastlanmaktadır.

12 Ekim 2010 tarihinde, Bakü'de oynanan Azerbaycan-Türkiye futbol maçını izledikten sonra, televizyonda geçgeçleyerek maçın yorumlarını dinliyordum. Bir kanalda *Türkiye, Azerbaycan'a 1-0 kaybetti.* cümlesini duydum. Bu cümlede +(y)A *kaybet-* yapısı dikkatimi çekti. Bunu sunucunun yaptığı dil sürçmesi (sürçülisan) olarak algılayıp önemsemedim. Ancak, diğer kanallarda gezinirken de benzer ifadenin söylendiğini hatta ekranda yazıldığını gördüm. Bu ifade biçiminin ne kadar yaygınlaştığını merak ederek Genel Ağ'da (Internet) arama yaptım ve bunun spor edebiyatında ziyadesiyle kullanışta olduğunu ve bu alanın dışında da kullanıldığını fark ettim.

Genel Ağ üzerinden, çeşitli tarihlerde, bu yapının bulunduğu cümleleri araştırdığımda spor edebiyatından şu örneklerle karşılaştım:

Türkiye grup sonuncusu Azerbaycan'a kaybetti: 1-0
(<http://www.londravizyon.com/node/5065>, 14.10.2010)

PAF Takım Sivasspor'a 2-1 kaybetti. (<http://www.konyaspor.com/v2/konyaspor/paf-takim-sivasspora-2-1-kaybetti.htm>, 14.10.2010)

32 galibiyet ve 9 beraberliğin alındığı bu turlar sonunda, 12 yaşta Cemil Can Alimarandi 1. masada Vahap Şanal'a kaybederek 5,5 puanda kalırken... (http://ankara.tsf.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=207&Itemid=21, 18.10.2010)

Turnuvanın diğer sürpriz ismi Gürhan Aktürk ise yarı final maçında Veli Han'a kaybederek final maçında son iki yılın Türkiye Şampiyonu Emre Torus ile üçüncülüğü paylaştı.
(http://www.tbbdf.gov.tr/article_print.php?article_id=509, 20.10.2010)

Galatasaray ve Beşiktaş'ın puan kaybettiği haftada onlar da Antalyaspor'a kaybedince, üç İstanbullu için hafta nasıl başladıysa öyle bitti diyebiliriz.
(<http://www.istegenc.com.tr/content/spor/article.asp?lngArticleID=3798>, 20.10.2010)

Genel Ağ'da yaptığım araştırmada +(y)A *kaybet-* şeklinin sadece spor edebiyatıyla sınırlı kalmadığına, diğer alanlarda da kullanıldığına dair örneklerle karşılaştım:

Pontus Kralı Mithridates VI M.Ö. 64 yılında yapılan savaşı Pompeius Magnus'a

ABC yayınları; Kerim Evren (2005), *Güncel Örneklerle Medyada Dil Yanlışları*, İstanbul: Alfa yayınları; Hayati Develi (2006) *Dil Doktoru*, 2. bs., İstanbul: 3 F yayınları; Mustafa Argunşah (2006), *Dil Yarası*, Kayseri: Türk Ocakları Kayseri Şubesi yayınları; Nevrihal Bayar, *Açıklamalı Yeni Kelimeler Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara 2006; Salim Küçük (2007), “Dil Kirliliğinin Türkçemize Yansımaları”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. XCIII, S. 669, Eylül 2007, 504-514, Mustafa Argunşah (2008), *Sözüm Türkçe Üstüne*, İstanbul: Kesit yayınları vb.

kaybedince Romalılar Pontus'u Roma İmparatorluğu'nun egemenliği altına aldılar. (http://tr.wikipedia.org/wiki/Sinop_(il), 20.10.2010)

Türkiye Barolar Birliği Başkanlığına aday olan Cemal İnci, Özdemir Özok'a kaybetti. (http://ajansyalova.com/Haberler/2009un-unutulmayanlari—3-.html, 18.10.2010)

Bakan Çelik Hürriyet'e kaybetti. (http://www.haberpan.com/bakan-celik-hurriyete-kaybetti-haberi, 09.12.2010)

+(y)A *kaybet-* yapısı bulunan bu cümleler duyulduğunda veya okunduğunda gramer dışı bir kullanım olduğu dikkati çekmektedir. Bu ifade biçimi niçin yanlıştır?

Ar. *gā'ib* (> *kayb*) sözcüğüyle Tür. *et-* yardımcı fiilinden oluşan *kaybet-* birleşik fiili, Türkiye Türkçesinde çeşitli işlevlerle şu hâlleri tamlayıcı olarak kabul edebilmektedir³:

1. Yalın hâl:

Bizim takım bu yıl sık sık maçı kaybediyor.

Sen onun karşısında az kaybetmedin.

Sizin takım bir kaybetmi mi bir daha kendini toparlayamaz.

Bir gün o da kaybedecek.

O iki yıl hiç maçı kaybetmedi.

Ben bu yarış niçin kaybedecekmişim.

2. Yükleme hâli:

2.1. Ekli yükleme hâli:

Taraftarı olduğumuz takım son oynadığı maçı kaybederek gruptan elendi.

Çocuk, babasının defter almak için verdiği parayı kaybetmişti.

Çok sevdikleri dedelerini kaybetmek onları üzmişti.

2.2. Eksiz yükleme hâli:

En iyi oyuncuların sakat olması takımın puan kaybetmesine sebep oldu.

Sebze fiyatlarının düşmesi onun için para kaybetmek anlamına geliyordu.

Burada oturarak zaman kaybetmenin kime ne faydası olur?

3. Yönelme hâli:

Yönelme hâlinin zaman veya süre bildirme işleviyle kullanılır:

Bence, seneye bu takım bu kadroyla çıktığı her maçı kaybedecek.

Akşama kaybedeceğini biliyorsun.

Bir kaç haftaya her şeyini kaybeder.

4. Bulunma hâli:

³ *kaybet-* birleşik fiilinin *Türkçe Sözlük*'te yükleme hâlini (bk. Türk Dil Kurumu (2005), *Türkçe Sözlük*, 10. bs., Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları, s. 1114); Kahraman 1996'da yükleme, bulunma, çıkma ve araç hâllerini kabul ettiği (bk. Tahir Kahraman (1996), *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları, s. 194) belirtilmektedir.

*Takımın maçı **kendi sahasında kaybetmiş olması** çok üzücü.*

***Ormanda** yolunu **kaybetmesi** onu iyice germişti.*

*Bilyelerini **burada kaybetmiş** olmalı.*

5. Çıkma hâli:

Çıkma hâlinin yer ve özellikle sebep bildirme işlevleriyle kullanılır:

***Çantasından** yüz lira **kaybetmek** onun için onur meselesi olmuştu.*

*Her şeyi normal olmakla birlikte, bence o **boydan kaybediyor**.*

*Kulübenin kapısını **kapatmadığından kaybettiği** köpeği için çok üzülmüyordu.*

6. Eşitlik hâli:

*Kaybedersen de **mertçe kaybet**.*

***İki hafta süresince** hep para **kaybetti**.*

*Sadece onlar değil, **milletçe** hepimiz **kaybettik**.*

7. Araç hâli:

***Böyle bir takımla** bu maçı nasıl **kaybettik**, hâlâ anlayamadım.*

***Bu vurdumduymazlığıyla** daha çok şeyini **kaybedecek**.*

*Kaybettiyse de, **onuruyla kaybetti**.*

Türkiye Türkçesinde üretilmiş veya üretilebilir cümlelere bakıldığında, *kaybet-* birleşik fiilinin yönelme hâlini, bu yazıya konu olan ve yukarıda verilen örnekler ile bu hâlin zaman veya süre bildirmesi dışındaki işlevleriyle⁴ tamlayıcı olarak kabul etmediği görülmektedir.

+*(y)A kaybet-* yapısının bulunduğu, yukarıdaki örnek cümlelerde, yönelme hâlindeki sözcük *kaybet-* birleşik fiilinden oluşan yüklem tamamlayıcısı olarak bulunmaktadır. Bu cümleler anlam yönünden incelendiğinde, yönelme hâlinin 'araç bildirme' işlevinde kullanıldığı söylenebilir. Yani, bu cümlelerde yönelme hâlindeki sözcük *kaybet-* eyleminin gerçekleşmesindeki aracı bildirir. Gerçekten de, Türkiye Türkçesinde yönelme hâlinin sınırlı sayıdaki fiil yanında araç bildirme işlevi bulunmaktadır: *böyle sese bit-*, *gürültüye boğ-*, *al kana boya-*, *suya doy-*, *bu söze geber-*, *ateşlere yak-*⁵ vb. Ancak, Arapçadan *gâ'ib* sözcüğünün alınanak *et-* yardımcı fiiliyle *kaybet-* birleşik fiilinin

4 Türkçede yönelme hâli cümlede şu işlevlerle kullanılır: Yer bildirir: *Ata bindim...*; konu bildirir: *Ustalık ve sanat üzerine konuşurlarmış...*; işleyici bildirir: *Parasızlık ve ilgisizlikten şikayetçi bu büyük üstatlara sayfaları yazdırtıp, nakşettirip, ciltlettirip...*; Düşmana yenildiler...; değişim bildirir: *Bir kılıç darbesiyle ikiye biçmişler...*; almaşıklık bildirir: *Ama yaptığım şeye dertleneceğime, başladığım işi bir an önce bitirmek istiyordum.*; Beni tehdit etmek yerine, köşelerinde kuşların, gözü yaşlı aslanların ve mahzun ceylanların oturduğu aşk mektupları yollamaya başladı.; görüş sahibi bildirir: *Sokaklar mı darlaşmıştı, yoksa bana mı öyle geliyordu?*; bakış açısı bildirir: *O etine dolgundur.*; zaman bildirir: *Akşama bunlara badem ezmeli, şekerli ekmek kızartırsın az yağda.*; süre bildirir: *Birkaç haftaya düzelir.*; *Sabah hasta babama bakmak için uzun bir zamanlığına, çocuklarla birlikte baba evine döneceğimi ilan edince yenilgiyi kabullendi.*; sebep bildirir: *Ben sizlerle birlikte adam gibi oturup kahve içemediğime hayıflanıyorum.*; amaç bildirir: *Konuşmaya, dostluk etmeye, nakşımı görmeye gelmiş.*; araç bildirir: *Usta nakkaşı öv güye ve altına boğarlarmış.*; karşılık bildirir: *Benim doğuya gittiğim yıllarda bir akçeye dört yüz dirhemlik kocaman bir ekmek çıkararak fırıncılar...*; tarz bildirir: *Yolu tek başına mı geldin?*. (bk. Erdal Şahin (2003), *Tarihî ve Çağdaş Türk Yazı Dillerinde Hâl Ekleri ve İşlevleri*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul, s. 167-200) Türkçede yönelme hâli ekinin işlevleri ve bu işlevlerin örnekleri için ayrıca bk. Erdoğan Boz (2007), *Türkiye Türkçesinde +A Durum Biçimbirimi*, Ankara: Gazi Kitabevi.

5 Örnekler Kahraman 1996: 108, 109, 139, 155, 289'dan alındı.

oluşturulduğu tarihî dönemlerde ve çağdaş Türkçede bu fiilin araç bildiren yönelme hâli ekini aldığına dair örnekler bulunmamaktadır. O hâlde bu kullanım Türkiye Türkçesinde nasıl gelişmiştir?

Bu şeklin Türkiye Türkçesinde kullanılma sebebi olarak üç ihtimal düşünülebilir:

I. Tarihî ve çağdaş Türk yazı dillerinde ettirgenlik (Karh. (*Bayat'ka*) *tutuz*- “Tanrı’ya emanet etmek”, Har. (*Umm-i Muîd'ke*) *içür*- “Umm-i Muid’e içirmek”, Türk. (*aca*) *asdır*- “aca astırmak”) ya da edilgenlik ekleriyle türemiş fiillerle (Karh. (*budunka*) *sevil*- “halk tarafından sevilme”, Tür. (*Tokatspor'a*) *elen*-, Tat. (*Çemetke*) *toyıl*- “Çemet tarafından hissedilmek” vb.) kurulan cümlelerde veya fiilimsi öbeklerinde yönelme hâlindeki isim, ettirgen fiilin veya kimi edilgen fiillerin tamlayıcısı; fakat ettirgen veya edilgen fiilin esas yapıcısı olmaktadır.⁶ Türkiye Türkçesinde de *yenil*- fiilinin örnek teşkil ettiği (*seline*) *kapıl*-, (*Ahmet'e*) *dövül*-, (*yarıшта Aslı'ya*) *geçil*- (Boz 2007: 90) gibi edilgen fiillerle kurulan cümlede yönelme hâli eki almış olan isim edilgenlik bildiren fiilin tamlayıcısı; fakat edilgenlik eki almış kök veya gövde olan fiilin esas yapıcısıdır; yani fiilin mantıkî sahibidir:

Bizim askerimiz düşmana yenilmez.

Onun bu müzmin hastalığa yenileceğini düşünemiyorum.

Sizin takımınız bu kadroyla kesinlikle rakibe yenilir.

Yenil- fiilinin 'işleyici' bildiren yönelme hâlindeki isimle tamlandığı bu tür cümlelerde, *kaybet*- fiili, yakın anlamlı olmaları sebebiyle, *yenil*- fiilinin yerine kullanılmış ve cümlede uygun gramatikal bir düzeltmeye gidilmemiş olabilir⁷:

Bizim askerimiz düşmana kaybetmez.

Onun bu müzmin hastalığa kaybedeceğini düşünemiyorum.

Sizin takımınız bu kadroyla kesinlikle rakibe kaybeder.

II. Türkiye Türkçesinde *kaybet*- birleşik fiili cümlede yönelme hâlindeki isimlere gelen *karşı* edatıyla da kullanılmaktadır:

F klavye Q'ya karşı savaşı kaybetti.

O, yarışı Oğuz'a karşı az farkla kaybedip...

⁶ Tarihî ve çağdaş Türk yazı dillerinden diğer örnekler için bk. Erdal Şahin, *age.*, s. 172-175.

⁷ *Türkçe Sözlük'te yenilmek (II)* fiili için 1. **Savaş veya yarışmada karşısındakinden aşağı durumda kalmak, kaybetmek, mağlup olmak.** 2. *mec.* Bir işte, bir uğraşta başarısızlığa uğramak, kaybetmek; *kaybetmek* fiili için ise 1. Yitirmek. 2. **Yenilmek, yenik düşmek.** 3. Para bakımından zarara girmek. 4. *mec.* Ölüm dolayısıyla ayrılmak. anlamları verilir (bk. Türk Dil Kurumu (2005), *Türkçe Sözlük*, 10. bs., Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları). Nitekim, Türkiye Türkçesinde *mağlup ol*- (< *Ar. maglûb*) birleşik fiili de yakın anlamlısı *yenil*- fiili gibi tamlayıcı olarak yönelme hâlindeki ismi kabul eder, ancak burada yönelme hâli, fiilin gerçekleşmesindeki aracı bildirir: *Bizim askerimiz düşmana mağlup olmaz.* vb.

Aksi takdirde Çin'e karşı kaybedecektir.

Bu tür örneklerde *karşı* edatının düşürülmesiyle, bu edatın eklendiği yönelme hâlindeki isim *kaybet-* fiilinin tamlayıcısı olarak kullanılmaya başlanmış olabilir. Nitekim, Türk dilinde bazı edatların düşürülmesiyle, bu edatla birlikte kullanılan bazı hâllerdeki isimlerin yüklem olan fiili tamladığı görülmektedir. Örneğin, Türkçede başlama noktasını belirten çıkma hâlindeki isim ile yönelme hâlindeki yer veya zaman ifade eden iki ayrı isimden oluşan *tepeden tırnağa (kadar / dek / değin) (ıslan-), sabahtan akşama (kadar / dek / değin) (çalış-), doğudan batıya (doğru) (ak-)* gibi örneklerde edatın ifade ettiği anlamın birlikte bulunduğu yönelme hâli ekine yüklenip düşürüldüğü kullanımlara da rastlanmaktadır: *Sabahtan akşama dek / değin / kadar çalışıp durdu. = Sabahtan akşama çalışıp durdu.*⁸ Ayrıca, Altay, Hakas ve Tuva Türkçelerinde ilgi hâlindeki Alt. *künüñ le (ci-)* “her gün yemek”, Hak. *çılñiñ daa (alıştır-)* “her yıl değiştirmek”, Tuv. *hünüñ-ne (kadar-)* “her gün beslemek” gibi zaman bildiren sözcüklerden sonra bulunması gereken “her” anlamındaki Alt. *sayın*, Hak. *say* ve Tuv. *bürü* edatlarının düşürülmüş olmasından dolayı, ilgi hâlindeki bu tür sözcükler Alt. *IA*, Hak. *DAA*, Tuv. *-nA* pekiştirme edatlarıyla birlikte cümlede yüklem veya fiilimsi öbeğinde fiilin zamanını bildirir.⁹

III. İngilizcede *+(y)A karşı kaybetmek, +(y)A yenilmek, +(y)A mağlup olmak* karşılığı olarak *to lose to* şekli kullanılmaktadır:

“Lazio did not deserve to lose to Roma.”

(<http://foreign.peacefmonline.com/sports/201011/103124.php>, 11.11.2010)

Kelimesi kelimesine çeriri: *Lazio Roma'ya kaybetmeyi hak etmedi.*

Doğru çeviri: *Lazio Roma'ya yenilmeyi / mağlup olmayı hak etmedi.*

“Is Mexico going to lose to Argentina?” (<http://answers.yahoo.com/question/index?qid=20100621200856AACglJA>, 11.11.2010)

Kelimesi kelimesine çeriri: *Meksika Arjantin'e kaybedecek mi?*

Doğru çeviri: *Meksika Arjantin'e yenilecek mi / mağlup olacak mı?*

“We deserved to lose to Mainz.”

(<http://www.goal.com/en/news/15/germany/2010/11/26/2233399/nuernberg-coach-dieter-hecking->

⁸ Türkçede *+Dan* (çıkma hâli eki) ... *+A* (yönelme hâli eki) ile kurulan sözcük öbekleri için bk. Gülsel Sev (2002), “+DAn ... +A Yapısına İlişkin”, *Türkoloji Dergisi*, C. 15., S. 1, s. 247-259.

⁹ A. M. Şçerbak da “Tuvaca ve Hakasça bu ifadelerde *say* “her” edatının düştüğü” sonucuna varmıştır. (bk. A. M. Şçerbak (1987), *Oçerki po Sravnitelnoy Morfologii Tyurkskih Yazıkov (Nareçiyeye, Slujebniye Çasti Reçi, İzobrazitelniye Slova)*, Leningrad, s. 16. Geniş bilgi için bk. Erdal Şahin, *age.*, s. 105.

[we-deserved-to-lose-to-mainz](#), 04.02.2011)

Kelimesi kelimesine çeriri: **Mainz'e kaybetmeyi hak ettik.**

Doğru çeviri: *Mainz'e yenilmeyi / mağlup olmayı hak ettik.*

İngilizce *to lose to* biçimi, spor edebiyatında Türkçeye çeviri yapılırken *+(y)A yenilmek* ve *+(y)A mağlup olmak* yanında *+(y)A kaybetmek* şeklinde kelimesi kelimesine tercüme edilmiş ve Türkçeye yerleşmiş olabilir. Çünkü İngilizce *to lose* fiilinin karşılığı Türkiye Türkçesinde *kaybetmek, yitirmektir.*

İletişim araçlarının pek yaygınlaştığı günümüzde herhangi bir dilde ortaya çıkan deyim, terim, ifade veya özel bir kullanım hızlıca pek çok dile çevrilebilmektedir. (Aksan 1990: 36) Bu tür 'kopya'lara Türkçede çok sayıda örnek verilebilir: *öngörmek* (< Fransızca *prevoir*), (*eğlence*) *yıldız(i)* (< İng. *star*) sözcüklerindeki malzeme Türkçedir, fakat kazandıkları yeni anlam yabancı etki sonucu ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde *Ne içersiniz?* yerine *Ne alırsınız? Park etmeyiniz.* yerine *Park yapmayınız.* biçimleri, *zirve toplantısı* (< İng. *summit conference*) *kamuoyu* (< Osm. *efkâr-ı 'umûmiye* < Fran. *opinion publique*) vb. batı dillerinden yapılmış anlam kopyası örnekleridir. (Demir 2003: 40) Kopya cümlelerin Türkçe sözcükler içermesi ve genel olarak Türkçenin kurallarına göre yapılmış olması bakımından dilimiz için fazlaca zararlı olmayan bu gelişmede düşünülecek husus, sanki Türkçede böyle ifadeleri karşılayacak sözler yokmuş gibi çeviri sözlere gidilmesidir. Örneğin, *I call back.* biçiminde İngilizcede sık geçen bu cümlenin Türkçeye çevrilmiş biçimi olan *Size (sana) tekrar döneceğim.* cümle şekli *Sizi tekrar arayacağım.* diyerek pek iyi karşılanabilir. (Zülfikar 2004: 127)

Sonuç olarak, Günay Karaağaç'ın ifade ettiği gibi, “Dil ortaklık bağları uzun devirler içinde oluşmuş bir ortaklaşa saymacalar sistemi olduğu için, yazımdan ses ve şekle, kelime gruplarından cümleye kadar, herhangi bir dil birimi, zaman ve mekân boyutlarından ne kadar çok yaygın ise o kadar doğru, ne kadar az yaygın ise o kadar az doğrudur.” (Karaağaç 1998: 106) Türkiye Türkçesinde önceden kullanımı olmayan, bugün ise özellikle spor edebiyatından diğer alanlara doğru genişleyen, *kaybet-* fiilinin araç bildiren yönelme hâli ekini tamamlayıcı olarak kabul ettiği ifade biçimi bulunmaktadır. Bu biçimin, ne şekilde kullanıma girmiş olursa olsun, yanlış olduğu bilinmeli ve bunun yerine geçmişte toplum tarafından kabul görerek yaygınlaşan ve aynı anlamı ifade eden *+(y)A yenil-* veya *+(y)A mağlup ol-* biçimleri kullanılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Adalı, Oya (2004), *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, İstanbul: Papatya yayınları.
- Aksan, Doğan (1990), *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*, C. 3, 2. bs., Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.
- Aksoy, Ömer Asım (1980), *Dil Yanlışları*, Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.
- Alpay, Necmiye (2000), *Türkçe Sorunları Kılavuzu*, İstanbul: Metis yayınları.
- Argunşah , Mustafa (2006), *Dil Yarası*, Kayseri: Türk Ocakları Kayseri Şubesi yayınları.
- Argunşah, Mustafa (2008), *Sözüm Türkçe Üstüne*, İstanbul: Kesit yayınları.
- Aygün, Atilla (2004), *Son Dönem Yazınımızda Anlatım Bozuklukları*, Ankara: ABC yayınları.
- Bakiler, Yavuz Bülent (2003), *Sözün Doğrusu*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı yayınları.
- Bayar, Nevnihal (2006), *Açıklamalı Yeni Kelimeler Sözlüğü*, Ankara: Akçağ yayınları.
- Demir, Nurettin (2003), “Popüler Dil Tartışmalarına Dil İlişkileri Açısından Bakış”, *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz*, Ankara: Ankara Ticaret Odası-Anadolu Çağdaş Eğitim Vakfı, 37-44.
- Develi, Hayati (1997), “Kemalpaşazâde ve Ebussuûd’un Galatât Defterleri”, *İlmî Araştırmalar* 4, İstanbul 1997, 99-125.
- Develi, Hayati (2006), *Dil Doktoru*, 2. bs., İstanbul: 3 F yayınları.
- Erdoğan Boz (2007), *Türkiye Türkçesinde +A Durum Biçimbirimi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Evren, Kerim (2005), *Güncel Örneklerle Medyada Dil Yanlışları*, İstanbul: Alfa yayınları.
- Hepçilingirler, Feyza (1997), *Türkçe Off*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hürriyet Gökdayı (2008), “Dil Kullanımını Değerlendirmede Doğru ve Yanlış”, *Erdem*, S. 51, 2008, 91-109.
- Karaağaç, Günay (1998), “Dilcilikte İlk Şekil Ve Doğru Yanlış Kavramı”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 560, Ağustos 1998, 99-106.
- Karaörs, Metin (1999), “Yozlaşma Türkçemizi de Kemiriyor”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 1999/II, S. 571, Temmuz 1999, 603-611.
- Kahraman, Tahir (1996), *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları.
- Kongar, Emre (2003), *Yozlaşan Medya Yozlaşan Türkçe*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Küçük, Salim (2007), “Dil Kirliliğinin Türkçemize Yansımaları”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. XCIII, S. 669, Eylül 2007, 504-514.

Kültürel, Zuhâl (2008), *Galatât Sözlükleri*, İstanbul: Simurg yayınları.

Özel, Sevgi (2000), *Dil Kiri El Kiri*, Ankara: Bilgi yayınları.

Porzig, Walter (1990), *Dil Denen Mucize*, çev. Prof. Dr. Vural Ülkü, C. 2, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı yayınları.

Saussure, Ferdinand de (1998), *Genel Dilbilim Dersleri*, Çev. Berke Vardar, İstanbul: Multilingual yayınları.

Sev, Gülsel (2002), "+DAn ... +A Yapısına İlişkin", *Türkoloji Dergisi*, C. 15., S. 1, 247-259.

Sinanoğlu, Oktay (2002), *Bir New York Rüyası Bye-Bye Türkçe*, İstanbul: Otopsi yayınları.

Şahin, Erdal (2003), *Tarihî ve Çağdaş Türk Yazı Dillerinde Hâl Ekleri ve İşlevleri*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul.

Şçerbak, A. M. (1987), *Oçerki po Sravnitelnoy Morfologii Tyurkskih Yazıkov (Nareçkiye, Slujebniye Çasti Reçi, İzobrazitelniye Slova)*, Leningrad.

Toparlı, Recep (1985), "Türkçede Galatlar", *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 34, 159-174.

Toparlı, Recep (1996), "Türkçemizdeki Galat Sözcükler", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 1996/II, S. 540, Aralık 1996, 607-618.

Türk Dil Kurumu (2005), *Türkçe Sözlük*, 10. bs., Ankara.

Yalçın, Şiar (1999), *Doğru Türkçe*, İstanbul: Metis yayınları.

Zülfikar, Hamza (2004), "Doğru Yazalım Doğru Konuşalım (Detone, Performans, Size (sana) Tekrar Döneceğim. Bana Geri Döner misin? İnsert, Mood Sözcükleri Üzerine)", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Şubat 2004, C. LXXXVII, S. 626, 124-128.